

USTAWA O FUNDACJACH

Komentarz

redakcja naukowa Andrzej Kidyba

Andrzej Kidyba, Małgorzata Dumkiewicz

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

USTAWA O FUNDACJACH

Komentarz

redakcja naukowa Andrzej Kidyba

Andrzej Kidyba, Małgorzata Dumkiewicz

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 stycznia 2023 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Tomasz Siemiątkowski

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne artykuły ustawy skomentowali:

Andrzej Kidyba: art. 4–6 ust. 1 i 2; art. 7–11, 15, 15a

Małgorzata Dumkiewicz: art. 1–3, 6 ust 3; art. 12–14a, 16–20

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-474-3

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Słowo wstępne

Fundacje stały się podstawą państwa obywatelskiego. Ich liczba to obecnie ponad 30 tysięcy zarejestrowanych fundacji. Oznacza to, że zajęły one właściwe miejsce w rozwoju Polski. Co prawda co jakiś czas pojawiają się pomysły ograniczenia działalności fundacji, zmiany przepisów regulujących ich funkcjonowanie, ale byłby to poważny błąd dla Polski. Nie odnosząc się do stanu sprzed uchwalenia ustawy z 6.04.1984 r. i tuż po niej, należy podkreślić, że jej objętość (21 artykułów) jest jej atutem, w odróżnieniu od właściwie wszystkich aktów prawnych powstających obecnie. Przykładem może być coś, co nazwano fundacją rodzinną i poświęcono jej odrębny akt prawny. Ten jednak obejmuje 128 przepisów merytorycznych i 17 zmieniających – łącznie 145 przepisów – naszym zdaniem zupełnie zbędnych, wadliwych i bardziej tworzących spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością niż fundację. Potwierdza to przeniesienie konstrukcji bardziej tej spółki do tej ustawy z 26.01.2023 r., niż miałyby to wynikać z nazwy.

Niniejszy komentarz nie będzie się odnosił w najmniejszym stopniu do tych nowotworów będących raczej funduszami niż fundacjami. Można się jednak obawiać, że proces „wytwarzania” fundacji rodzinnej rozpoczął proces zmian w ustawie z 6.04.1984 r. o fundacjach. Będzie to ewidentnym następstwem „psucia” fundacji przez zmiany, które są efektem decyzji politycznych. Argumenty przeciwko niepotrzebnym zmianom ustawy o fundacjach zostały szerzej przedstawione w: A. Kidyba, *Ius est ars – 101 felietonów* (Warszawa 2022, s. 415 i n.).

Zarówno liczba działających fundacji, ich znaczenie, jak i bardzo ściśle sformułowane przepisy powodują konieczność opracowania komentarzowego, którego celem jest wyjaśnienie problemów związanych z funkcjonowaniem tych podmiotów. Tym bardziej że w praktyce powstają nie tylko problemy teoretyczne w funkcjonowaniu fundacji, ale przede wszystkim praktyczne. Niestety, mnoży się liczba błędów związanych z interpretacją przepisów, a więc również ich stosowaniem.

Komentarz do ustawy o fundacjach odnosi się do fundacji działających na zasadach ogólnych, określonych w ustawie o fundacjach. Skomentowany został każdy przepis ustawy. Pominięte natomiast zostały przepisy ustaw regulujących działanie fundacji szczególnych, w tym wspomnianych już fundacji rodzinnych.

Komentarz jest adresowany do organów, specjalistów, doradców prawnych i finansowych w fundacjach, ale również do tych podmiotów, które wchodzi w związki prawne i faktyczne z nimi. Niewątpliwie komentarz może się także okazać pożyteczny dla praktyków wymiaru sprawiedliwości – sędziów, notariuszy, adwokatów, radców prawnych oraz studentów kierunków prawniczych, administracyjnych, ekonomicznych, politologicznych lub zarządzania.

Komentarz uwzględnia stan ustawodawstwa, literatury i orzecznictwa na dzień 1.01.2023 r.

Lublin, marzec 2023 r.

USTAWA

z 6 kwietnia 1984 r.

o fundacjach

(Dz.U. z 2023 r. poz. 166)

Art. 1. [Cele fundacji]

Fundacja może być ustanowiona dla realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, w szczególności takich, jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami[1, 2, 3].

1. Prawne znaczenie celu fundacji

Cel fundacji oraz wyposażony w osobowość prawną majątek przeznaczony na jego realizację stanowią konstytutywne i ściśle ze sobą powiązane elementy jurydycznej konstrukcji fundacji jako osoby prawnej typu zakładowego (zob. A. Kidyba, *Ustawa o fundacjach. Prawo o stowarzyszeniach*, Warszawa 1997, s. 13–14; L. Stecki, *Fundacja. Część pierwsza*, Toruń 1996, s. 159 i 177; H. Cioch, *Prawo fundacyjne*, Kraków 2005, s. 28; J. Dominowska, *Prowadzenie działalności gospodarczej przez fundacje. Studium prawne*, Warszawa 2017, s. 19–20). Tworząc fundację, fundator określa cel, na którego realizację przekazuje określone składniki majątkowe. Są to przy tym jedyne wymagane przez ustawę elementy, które muszą zostać określone przez fundatora w akcie fundacyjnym (zob. komentarz do art. 3 ust. 2 u.f.). Przeznaczony przez fundatora majątek stanowi jedynie instrument do realizacji wyznaczonego przez niego celu fundacji. Jest więc temu celowi ściśle podporządkowany.

Prawna doniosłość celu fundacji zarówno na etapie jej tworzenia, jak i funkcjonowania została odzwierciedlona nie tylko w treści poszczególnych regulacji, lecz także w systematyce przepisów ustawy. Określenie celów fundacji w otwierającym ustawę art. 1 podkreśla nadrzędną rolę celu fundacji jako wyznaczającego prawne ramy jej istnienia i działania. W konsekwencji zgodność działalności fundacji z celem, dla którego została utworzona, podlega nadzorowi wykonywanemu na podstawie art. 12–14 u.f., a osiągnięcie celu fundacji, jak również wyczerpanie środków na jego realizację stanowią ustawowo określone przyczyny likwidacji fundacji (art. 15 u.f.).

Cel fundacji wyznacza nie tylko pole (zakres) jej działania, lecz także zakreśla krąg jej destynatariuszy (beneficjentów) (L. Stecki, *Fundacja. Część pierwsza*, s. 180; P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, Warszawa 2018, s. 415). Nie ma przy tym przeszkód, aby była to nawet dosyć wąska grupa, o ile jej skład nie jest z góry jednoznacznie przesądzony i ograniczony wyłącznie do konkretnych osób (zob. m.in. J. Dominowska, *Prowadzenie działalności...*, s. 97; A. Rzetecka-Gil, *Ustawa o fundacjach. Komentarz*, Warszawa 2018, komentarz do art. 1, uw. 6, które podkreślają, że fundacja będzie miała cel społecznie i publicznie użyteczny nawet wtedy, gdy jej destynatariuszem będzie tylko jedna osoba, o ile ta jedna osoba spełnia abstrakcyjnie i generalnie sformułowane kryteria). Kryteria, za pomocą których ustala się destynatariuszy fundacji, muszą więc mieć taki charakter, aby krąg osób je spełniających, nawet przy ich ograniczonej liczbie, mógł ulegać zmianom.

2. Zakres dopuszczalnych celów fundacji

Swoboda fundatora w określeniu celu fundacji została ograniczona w art. 1 u.f. poprzez wskazanie, że może być to wyłącznie cel społecznie lub gospodarczo użyteczny i jednocześnie zgodny z podstawowymi interesami RP. Jako cele spełniające te kryteria wskazane zostały w art. 1 u.f.: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami. Wyliczenie to nie tworzy zamkniętego

katalogu, lecz wskazuje jedynie przykładowe cele, dla których realizacji może zostać utworzona fundacja.

W świetle art. 1 u.f. fundacja nie może służyć realizacji jedynie partykularnych, jednostkowych interesów, które nie wpisują się w szerszy kontekst użyteczności publicznej (zob. A. Kidyba, *Ustawa o fundacjach...*, s. 14, który wskazuje, że przepis ten podkreśla publiczny charakter fundacji, mimo tego, że realizują one cel wskazany przez fundatora, a nie państwo; zob. również H. Cioch, *Pojęcie i rodzaje fundacji. Wybrane zagadnienia na tle prawnoporównawczym*, PiP 1987/2, s. 70). W rezultacie nie ma przeszkód, by fundacja realizowała każdy cel społecznie lub gospodarczo użyteczny, pod warunkiem jednak, że cel ten nie leży w interesie samego fundatora lub osób z nim związanych, lecz ma charakter publiczny (B. Niemirka, *Statut fundacji*, Warszawa 1995, s. 46; P. Bielski, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 1 lutego 2000 r.*, III CZP 36/99, Rejent 2000/11, s. 121). Sposób sformułowania w art. 1 u.f. dopuszczalnego celu fundacji uznaje się w literaturze za wykluczający tworzenie prywatnych fundacji rodzinnych (zob. szerzej H. Cioch, *Pojęcie i rodzaje fundacji...*, s. 70–71; A. Kidyba, *Ustawa o fundacjach...*, s. 15; P. Suski, *Stowarzyszenia...*, 2018, s. 421), choć pojawiają się również głosy, że nie jest jasne, dlaczego samo istnienie fundacji użyteczności prywatnej miałoby być sprzeczne z interesami RP (J. Dominowska, *Prowadzenie działalności...*, s. 94). Jak słusznie podkreśla się w doktrynie, o tym, czy fundacja ma charakter wyłącznie rodzinny, decyduje nie jej nazwa, lecz cel i przedmiot działania oraz krąg destynatariuszy, czyli osób uprawnionych do korzystania z jej dobrodziejstw (L. Stecki, *Fundacja. Części druga i trzecia*, Toruń 1996, s. 173).

W doktrynie ani w judykaturze nie jest natomiast wykluczane tworzenie tzw. fundacji mieszanych, które realizują zarówno cele ogólnospołeczne, jak i prywatne (zob. L. Stecki, *Fundacja. Części druga i trzecia*, s. 171; P. Suski, *Stowarzyszenia...*, 2005, s. 349; fundację, która ma realizować także szersze cele, wykraczające poza jedną rodzinę, określa się mianem mieszanej fundacji rodzinnej). W postanowieniu z 7.01.1997 r. (I KKN 16/96, LEX nr 50558) Sąd Najwyższy podkreślił, że skoro treść testamentu, w którym nastąpiło powołanie fundacji, wskazuje, że nie

ogranicza ona swoich celów tylko do wspierania jednej rodziny, ale przewiduje możliwość wspierania materialnego także innych osób oraz starania o zabytkową kamienicę, może to oznaczać, że fundacja ma nie tylko wąski cel rodzinno-alimentacyjny, lecz obejmuje także cele szersze. W konkluzji sąd stwierdził, że jeżeli cele działania takiej fundacji pozostawałyby w zgodzie z art. 1 u.f., to może się okazać, że brak jest prawnych przeszkód do zarejestrowania takiej fundacji.

Wyznaczenie celu fundacji musi nastąpić już w oświadczeniu fundatora o ustanowieniu fundacji (art. 3 ust. 2 u.f.). Niezależnie od tego, zgodnie z art. 5 ust. 1 u.f., określenie celu fundacji należy do obligatoryjnych elementów treści statutu fundacji. Co oczywiste, statut fundacji nie może w tym zakresie pozostawać w sprzeczności z treścią oświadczenia fundatora. Statutowe określenie celu fundacji jest jedynie pochodną ustalenia fundatora dokonanego w akcie fundacyjnym. Ustawa o fundacjach nie zawiera wskazówek co do wymaganego stopnia konkretyzacji celu fundacji ani w oświadczeniu o ustanowieniu fundacji, ani w statucie. W judykaturze wskazuje się jednak na potrzebę bliższego sprecyzowania celów fundacji w statucie, podczas gdy w akcie fundacyjnym za wystarczające uznaje się jedynie ich ogólne określenie. W postanowieniu z 20.01.1998 r. (I CKN 417/97, OSNC 1998/10, poz. 157) Sąd Najwyższy uznał, że sformułowania użyte w akcie notarialnym, obejmującym oświadczenie woli o ustanowieniu fundacji, chociaż są ogólnikowe (wspieranie i kreowanie szeroko rozumianych zamierzeń artystycznych obejmujących sztuki wizualne), to w istocie zgodne z art. 1 u.f. Sąd Najwyższy wskazał nawet, że akt notarialny nie może obejmować szczegółowych postanowień, gdyż w razie zachodzących zmian w toku działalności fundacji musiałby zawsze być zmieniany. Temu celowi ma – zdaniem sądu – służyć statut, który powinien zawierać uregulowania dokładne, ścisłe, jednoznaczne. Dlatego też bardzo ogólne określenie celu fundacji (tj. wspieranie i kreowanie szeroko rozumianych zamierzeń artystycznych, obejmujących „sztuki wizualne”, który to cel fundacja zamierza realizować przez bliżej nieokreślone działania zmierzające do integracji różnych dziedzin sztuki, a także realizowanie innych celów niewymienionych w statucie) zostało uznane przez sąd za braki statutu. Jak podkreślił Sąd Najwyższy, przy tak niedookreślonych celach funda-

cji i sposobach ich realizacji utrudniona jest kontrola sądu zgodności unormowań statutowych z ustawą o fundacjach.

Należy jednak odróżnić ogólne sformułowanie celu fundacji (np. wspieranie polskiej przedsiębiorczości, promowanie polskiego rolnictwa) od wskazania go jedynie przykładowo, z zastosowaniem otwartej formuły „w szczególności”. W tym ostatnim przypadku sposób określenia celu fundacji utrudnia lub wręcz uniemożliwia kontrolę jego zgodności z przepisami prawa, do której dokonania zobowiązany jest sąd rejestrowy na podstawie art. 9 ust. 1 u.f. Nie wydaje się natomiast wykluczać lub utrudniać takiej kontroli ogólne, ale jednocześnie wyczerpujące (enumeratywne) określenie celów fundacji, które spełniają kryteria wymienione w art. 1 u.f. Szczegółowo sprecyzowany cel ogranicza zakres możliwych sposobów jego realizacji oraz zasięg działalności fundacji, co nie zawsze jest wskazane. Im większe bowiem fundacja ma możliwości działania na rzecz realizacji celów, zgodnych z art. 1 u.f., tym większe ogólnospołeczne korzyści mogą z tego wynikać.

Cel fundacji może zostać określony w sposób zamknięty (skończony), tj. pozwalający na ustalenie momentu, w którym zostanie on osiągnięty (np. budowa konkretnego ośrodka rehabilitacji i wsparcia dla osób niepełnosprawnych), jak też w sposób otwarty – na przykład promocja zdrowego trybu życia wśród dzieci i młodzieży. W tym ostatnim przypadku mamy do czynienia z celem, który z natury rzeczy zawsze będzie zachowywał aktualność. W doktrynie słusznie przyjmuje się, że dopuszczalne jest określenie celu fundacji, który nie podlega wyczerpaniu, co w perspektywie zapewnia stałe działanie fundacji (tak J. Dominowska, *Prowadzenie działalności...*, s. 91).

Sposób określenia dopuszczalnych celów fundacji w art. 1 u.f. wywołuje wiele kontrowersji. Przede wszystkim kwestionowana jest adekwatność – w obecnym kontekście ustrojowym i społeczno-gospodarczym – wymogu zgodności celu fundacji z podstawowymi interesami RP (zob. m.in. P. Suski, *Stowarzyszenia...*, 2005, s. 347, który wskazuje, że wymóg ten był uzasadniony w chwili uchwalania ustawy o fundacjach, gdy ówczesna władza komunistyczna chciała zapewnić sobie maksymalną kontrolę nad działalnością organizacji społecznych).

malny wpływ na funkcjonowanie fundacji, a obecnie należy go traktować jako relik, który powinien zostać usunięty z art. 1 u.f. albo zastąpiony wymogiem zgodności z prawem). Wymóg ten nadal jednak obowiązuje, przy czym wydaje się, że w obecnych realiach nie można go interpretować w oderwaniu od zasad i wartości proklamowanych w Konstytucji RP (podobnie P. Suski, *Stowarzyszenia...*, 2005, s. 347). Tym samym, jeśli cel fundacji wpisuje się w te zasady i wartości, służy ich propagowaniu lub utrwalaniu, to nie może być uznany za sprzeczny z podstawowymi interesami RP.

Kolejna kontrowersja wiąże się ze wskazaniem w art. 1 u.f. społecznej oraz gospodarczej użyteczności celów fundacji z zastosowaniem spójnika „lub”, a nie „albo”. Reguły logiczne i językowe prowadzą do jednoznacznej konkluzji, że możliwe jest tworzenie fundacji dla realizacji wyłącznie zgodnych z podstawowymi interesami RP celów gospodarczo użytecznych. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 26.01.1993 r. (III ARN 93/92, OSNC 1993/10, poz. 184), wykładnia gramatyczna art. 1 u.f. wskazuje, że jakkolwiek każda fundacja ustanowiona jest dla realizacji celów zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej, to nie każda fundacja realizuje cele społecznie użyteczne w rozumieniu tego przepisu, gdyż może być ona powołana także do realizacji celów gospodarczo użytecznych (podobnie NSA w Poznaniu w wyroku z 21.04.1994 r., SA/Po 3259/93, Mon. Pod. 1994/11, poz. 341, w którym podkreślono, że pogląd, iż każda fundacja realizuje cele społecznie użyteczne, byłby sprzeczny z treścią przepisu art. 1 u.f.). Dlatego też, jak przyjął Sąd Najwyższy w uchwale z 2.02.1994 r. (III CZP 183/93, OSNC 1994/6, poz. 137), celem fundacji ustanowionej przez przedsiębiorstwo państwowe może być udzielanie pracownikom tego przedsiębiorstwa oprocentowanych pożyczek na zakup udziałów w spółce, mającej wykupić lub wdzierżawić to przedsiębiorstwo, lub w spółkach powstałych w wyniku restrukturyzacji innych, określonych rodzajowo jednostek.

W doktrynie ujęcie celów fundacji w art. 1 u.f. poprzez zastosowanie alternatywy nierozłącznej „lub” poddawane jest jednak krytyce (zob. szerzej H. Cioch, *Prawo fundacyjne*, 2005, s. 59). Opiera się ona

Duża liczba działających fundacji oraz popularność tej formy prawnej połączona z wciąż lakoniczną regulacją ustawową stwarza coraz więcej wyzwań nie tylko teoretycznoprawnych, lecz także praktycznych. Celem niniejszego komentarza jest wyjaśnienie najważniejszych problemów związanych z funkcjonowaniem tych podmiotów. Poruszone zostały tu nowe zagadnienia, np. kwestia skutków uchylecia uchwał zarządu fundacji, w tym mających doniosłe znaczenie, jak uchwały o połączeniu fundacji.

Autorzy nie tylko systematyzują dotychczasowy dorobek orzecznictwa i doktryny, lecz także odpowiadają na istotne pytania pojawiające się w ramach bieżącego funkcjonowania fundacji i jej występowania w obrocie prawnym.

Publikacja jest przeznaczona dla osób kierujących fundacjami, zasiadających w ich organach, będących fundatorami oraz zaangażowanych w działalność fundacji, jak również dla praktyków wymiaru sprawiedliwości – adwokatów, radców prawnych, sędziów i notariuszy. Będzie ponadto przydatna aplikantom, doktorantom i pracownikom naukowym zajmującym się przedstawianą tematyką.

Andrzej Kidyba – profesor doktor habilitowany nauk prawnych w Katedrze Prawa Gospodarczego i Handlowego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; wybitny specjalista w zakresie prawa handlowego, gospodarczego i cywilnego; ukończył aplikację sędziowską i zdał egzamin radcowski; autor, współautor oraz redaktor ponad 350 publikacji, w tym kilkudziesięciu książek i opracowań naukowych: wielokrotnie wznawianych komentarzy (m.in. *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, *Kodeks cywilny. Komentarz*, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz*, *Ustawa o fundacjach. Komentarz*), podręczników, monografii, glos i artykułów opublikowanych w Polsce i za granicą; współautor wielu ustaw, w tym dużej nowelizacji Kodeksu spółek handlowych; ekspert komisji sejmowych i Rządu RP; autor ponad 300 opinii prawnych; arbiter w kilkudziesięciu międzynarodowych i krajowych postępowaniach arbitrażowych; współpracuje z wieloma europejskimi ośrodkami naukowymi. Jest konsulem honorowym Republiki Federalnej Niemiec.

Małgorzata Dumkiewicz – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor uczelni w Katedrze Prawa Gospodarczego i Handlowego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, radca prawny; specjalistka w zakresie prawa handlowego, gospodarczego i cywilnego; autorka i współautorka artykułów, monografii i opracowań naukowych (m.in. *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, *Odpowiedzialność odszkodowawcza za podejmowanie wadliwych uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, *Wspólność udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, *Kodeksowe umowy handlowe i Pozakodeksowe umowy handlowe*).

9788383284743 W01P01

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

ISBN 978-83-8328-474-3

9 788383 284743

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 230 ZŁ (W TYM 5% VAT)